

ชื่อสารนิพนธ์ : การศึกษาวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างหลักพุทธธรรมกับหลัก
 กฎหมาย : กรณีศึกษาพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความ
 รุนแรงในครอบครัว
ผู้วิจัย : แม่ชีวงเพชร คงจันทร์
ปริญญา : พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (พระพุทธศาสนา)
อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์
 : พระมหาพรชัย สิริวิโร ป.ธ.๗., พธ.บ. (ภาษาอังกฤษ), อ.ม.,
 (จริยศาสตร์ศึกษา), M.Phil. (Philosophy), Ph.D. (Philosophy)
วันที่เสร็จสมบูรณ์ :

บทคัดย่อ

สารนิพนธ์ฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ ๒ ข้อ คือ (๑) เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมกับหลัก
 กฎหมาย (๒) เพื่อศึกษาวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างหลักพุทธธรรมกับพระราชบัญญัติคุ้มครอง
 ผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว ผลการวิจัยพบว่า

หลักพุทธธรรมเกี่ยวข้องกับชีวิต มนุษย์และสังคมซึ่งเชื่อมโยงกับธรรมชาติ กฎของ
 ธรรมชาติ หน้าที่ของธรรมชาติ ผลจากหน้าที่ของธรรมชาติ โดยมีลักษณะเป็นความจริงที่อยู่
 เหนือกฎของสังคม มีอำนาจในการบังคับบัญชาภายใต้กฎของธรรมชาติ หลักพุทธธรรม ได้แก่
 ฌราวาสธรรม ๔ พรหมวิหาร ๔ สីล ๕ และสังคหวัตถุ ๔

หลักกฎหมายเป็นข้อระเบียบ ข้อบังคับของรัฐที่กำหนดให้บุคคลต้องปฏิบัติตามหาก
 ผิดแผกจะได้รับโทษตามกฎหมาย กฎหมายมีเป้าหมายหลักเพื่อควบคุมสมาชิกของสังคมให้อยู่
 ภายใต้กรอบกติกา และเป้าหมายรองเพื่อประโยชน์ในการประพฤติดีศีลธรรม เหตุที่ต้องบัญญัติ
 กฎหมายนี้เพราะสถิติความรุนแรงในครอบครัวสูงขึ้นและได้ส่งผลกระทบต่อครอบครัวและสังคม
 ผลปรากฏว่าทำให้ผู้ถูกกระทำได้รับการคุ้มครองในระดับหนึ่ง

ในพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวฉบับนี้ มีพุทธ
 ธรรม ๔ หลัก คือ ฌราวาสธรรม ๔ พรหมวิหาร ๔ สีล ๕ และสังคหวัตถุ ๔ แม้ว่ากฎหมาย
 ฉบับนี้มีความสัมพันธ์สอดคล้องและแตกต่างกัน แต่อย่างไรก็ตามหลักพุทธธรรมกับ
 พระราชบัญญัตินี้ต่างก็เกื้อหนุนกันเพราะพื้นฐานของกฎหมายแต่ละมาตรากับหลัก
 พุทธธรรมต่างก็มีหลักพุทธธรรมอิงอาศัยอยู่

Thematic Paper Title : The Analytical study of the Relation between the principles of
Buddhadhamma and Law : A case study of the Protection act for
Victims of Family Violence

Researcher : MaecheeWongphet Kongjan

Degree : Doctor of Philosophy (Buddhist Studies)

Thematic Paper Supervisor

: Dr. Phramaha Pornchai Sirivaro, B.A. (English)., M.A.
(Ethical Studies)., M.Phil. (Philosophy)., Ph.D. (Philosophy)

Date of Completion :

ABSTRACT

This thematic paper has two objectives : 1) to study the principles of Buddhadhamma and the law, 2) to analytically study the relationship between the principles of Buddhadhamma and the Protection act for Victims of Family Violence.

The finding showed that the principle of Buddhadhamma is basically concerned with human beings' lives and society based on the nature, natural law, natured duty and natural duty's outcome. The so- called principle is by nature the truth which is beyond the social law, it is functioning under the natural law. The principles of Buddhadhamma are the four virtues for a good household life, the four holy bidings, the five precepts and the four bases of sympathy.

The principle of law is in the form of order and command of the enactment legislated by the state for people to follow, if there is the breach of law, the punishment is done. The law's main aim is to control the members of society in the way the law allows, and it also promotes moral good life. The increase of the statistic in the family violence is the main reason for this legislation; it has been affecting the family institution and society as a whole. As a result of that, the problem of family violence victim can be solved in some extent.

There are four levels of the principle of Buddhaddhamma in the family violence victim protection act, namely ; the four virtues for a good household life, the four holy abidings, the five precepts and the four bases of sympathy. Although the so-called Act and the principles of Buddhaddhamma may share the relevant relationship and difference, yet they can be utilized in bringing about the happiness to man and society because there is the principle of Buddhaddhamma in each base of the Act.

กิตติกรรมประกาศ

สารนิพนธ์เล่มนี้ สำเร็จลงได้ก็ด้วยอาศัยความอุปการะเกื้อหนุนของบุคคลหลาย ๆ ท่าน ดังนั้น เพื่อเป็นการประกาศเกียรติคุณและการทำให้คุณความดีที่ทำให้ได้เผยแผ่ออกไปเป็น เติแบบแผนในการกระทำของกัลยาณชนทั่วไป จึงขอเอ่ยนามของท่านทั้งหลายที่มี ดังต่อไปนี้

คุณพ่อสถิตย์ มณีโชติ และคุณแม่เหิยง อยู่ตระกูล ผู้ให้ชีวิตและผู้กำเนิด ต้นแบบและ ชักนำให้ได้ใกล้ชิดพระพุทธศาสนาตลอดทั้งได้ซึมซาบความดีงามของพระธรรมอันเป็นคำสอน ขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

พระธรรมกวี (ลือชัย คุณวุฑฺโฒ) เจ้าอาวาส และพระเทพวิสุทธิกวี (เกษม สณฺญโม) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดราชาธิวาสวิหาร แขวงวชิรพยาบาล ถนนสามเสน เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ผู้สนับสนุนการศึกษาและได้เมตตาเอื้อเฟื้อที่พักอาศัยในระหว่างการศึกษาเล่าเรียนและทำงานวิจัย แก่ผู้วิจัยมาโดยตลอด

พระสุธีธรรมานุวัตร,ผศ.ดร. คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย ที่ได้อนุเคราะห์ให้ความเมตตา สนับสนุน เสนอแนะพร้อมทั้งกำลังใจ ในการเขียนงานวิจัยเรื่องนี้

พระมหาพรชัย สิริวิโร,ดร. อาจารย์ประจำบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง กรณราชวิทยาลัย ผู้ให้ความรู้ในระหว่างที่ศึกษาและทำการวิจัย กรณารับเป็นที่ปรึกษาให้ คำแนะนำและตรวจสอบแก้ไขงานวิจัยนี้ให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอขอบพระคุณพระมหาสมเกียรติ กิตติญาโณ เลขาธิการประจำบัณฑิตวิทยาลัย และ เจ้าหน้าที่บัณฑิตวิทยาลัยทุกรูป/คน ประกอบด้วยพระครูใบฎีกาสันัน ทวยรกโข พระมหาธนวุฒิ โชติธมฺโม พระเสถียร สุทธิสาธุโช คุณสังวร อ่อนสนิท คุณอุดม จันทิมา ทำให้มีความสะดวกใน การเขียนงานวิจัยค้นคว้าข้อมูลอ้างอิงและอำนวยความสะดวกในการติดต่อประสานงานวิจัย

ขอขอบคุณและขอบใจคุณการุณ รักษาสุข (ทนายความ) สำนักงานทนายความรักษา สุข พลตำรวจตรีนรวัฒน์ บุญสิริวัชรภัทร์ และคุณรชยุธร ภัทรปิยะกุล ซึ่งเป็นเพื่อนร่วมรุ่นเดียวกัน ที่ให้การสนับสนุนและให้ความรู้เรื่องกฎหมาย ข้อเสนอแนะ พร้อมทั้งกำลังใจ

ความสำเร็จของงานวิจัยนี้ ขอน้อมถวายเป็นเครื่องสักการบูชาคุณพระรัตนตรัยและ พระคุณของครูบาอาจารย์ทุกรูป/ทุกท่าน

แม่ชีวงเพชร คงจันทร์

๑๒ มกราคม ๒๕๕๖

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ข
กิตติกรรมประกาศ	ง
สารบัญ	จ
สารบัญตาราง	ฉ
สารบัญแผนภาพ	ญ
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	ฎ
บทที่ ๑ บทนำ	
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๖
๑.๓ คำจำกัดความของศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย	๖
๑.๔ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๖
๑.๕ ขอบเขตการวิจัย	๑๐
๑.๖ วิธีการดำเนินการวิจัย	๑๐
๑.๗ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	๑๐
บทที่ ๒ หลักพุทธธรรมกับหลักกฎหมาย	
๒.๑ หลักพุทธธรรม	๑๑
๒.๑.๑ ความหมายของคำว่า “พุทธธรรม”	๑๒
๒.๑.๒ ทศนะของนักปราชญ์ทางศาสนาเกี่ยวกับหลักพุทธธรรม	๑๒
๒.๑.๒.๑ ทศนะของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต)	๑๓
๒.๑.๒.๒ ทศนะของหลวงพ่อกุศลทาส (เงื่อม อินฺทปญฺโญ)	๑๔
๒.๑.๓ ลักษณะของพุทธธรรม	๑๘
๒.๑.๓.๑ เป็นความจริงที่อยู่เหนือกฎของสังคม	๑๘
๒.๑.๓.๒ มีอำนาจบังคับที่เป็นไปเองตามกฎของธรรมชาติ	๑๙
๒.๑.๓.๓ มีความถึงพร้อมด้วยความงามเป็นลักษณะ	๑๙
๒.๑.๔ เป้าหมายของหลักพุทธธรรม	๒๑
๒.๑.๔.๑ เป้าหมายเชิงปัจเจก	๒๒
๒.๑.๔.๒ เป้าหมายเชิงสังคม	๒๒

๒.๒ หลักพุทธธรรมที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้เพื่อแก้ปัญหาความรุนแรง	
ในครอบครัว	๒๕
๒.๒.๑ หลักมรณวาสธรรม ๔	๒๖
๒.๒.๒ พรหมวิหาร ๔	๒๘
๒.๒.๓ ศีล ๕	๓๐
๒.๒.๔ สังคหวัตถุ ๔	๓๒
๒.๓ หลักกฎหมาย	๓๖
๒.๓.๑ ความหมายของคำว่า “กฎหมาย”	๓๖
๒.๓.๒ ลักษณะของกฎหมาย	๓๘
๒.๓.๒.๑ มีลักษณะเป็นคำสั่งหรือข้อบังคับ	๓๘
๒.๓.๒.๒ มีสภาพบังคับและใช้ได้ทั่วไป	๓๘
๒.๓.๒.๓ กำหนดความประพฤติของบุคคลไว้ชัดเจน	๓๘
๒.๓.๓ เป้าหมายของหลักกฎหมาย	๓๙
๒.๓.๓.๑ เป้าหมายเชิงปัจเจก	๔๐
๒.๓.๓.๒ เป้าหมายเชิงสังคม	๔๐
๒.๔ สถานการณ์ความรุนแรงในครอบครัวในสังคมไทย	๔๑
๒.๕ ผลกระทบจากความรุนแรงในครอบครัว	๔๔
๒.๕.๑ ด้านสุขภาพ	๔๔
๒.๕.๒ ด้านสังคมและเศรษฐกิจ	๔๔
๒.๖ สาเหตุของความรุนแรงในครอบครัวในสังคมไทย	๔๕
๒.๖.๑ องค์ประกอบภายใน	๔๕
๒.๖.๒ องค์ประกอบภายนอก	๔๘
๒.๗ วิธีแก้ปัญหความรุนแรงในครอบครัวในสังคมไทยปัจจุบัน	๕๑
๒.๗.๑ การนำพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว	
พ.ศ. ๒๕๕๐ มาบังคับใช้	๕๑
๒.๗.๑.๑ มาตรการพิเศษสำหรับคุ้มครองและป้องกันความรุนแรงใน	
ครอบครัว	๕๒
๒.๗.๑.๒ สิทธิที่ได้รับจากพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความ	
รุนแรงในครอบครัว	๕๔

๒.๗.๑.๓	อำนาจหน้าที่ของพนักงานเจ้าหน้าที่และศาล	๕๗
๒.๗.๒	ผลจากการนำพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวมาบังคับใช้	๖๐
บทที่ ๓	วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างหลักพุทธธรรมกับพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว	
๓.๑	แนวคิดเกี่ยวกับพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว	๖๖
๓.๒	วิเคราะห์พุทธธรรมที่ปรากฏในพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว	๘๑
๓.๒.๑	ฆราวาสธรรม ๔	๘๒
๓.๒.๑	หลักศีล ๕	๘๕
๓.๒.๒	สังคหวัตถุ ๔	๘๗
๓.๒.๓	พรหมวิหาร ๔	๘๑
๓.๓	วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างหลักพุทธธรรมกับพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว	๘๓
๓.๓.๑	ความสัมพันธ์สอดคล้องระหว่างหลักพุทธธรรมกับพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว	๘๓
๓.๓.๑.๑	มีหลักการในการกำหนดโทษเหมือนกัน	๘๓
๓.๓.๑.๒	มีหลักการในการฝึกฝนจริยธรรมคุณธรรมให้กับสังคมเหมือนกัน	๘๕
๓.๓.๒	ความแตกต่างระหว่างพุทธธรรมกับพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว	๘๕
๓.๓.๒.๑	สภาพบังคับแตกต่างกัน	๘๕
๓.๓.๒.๒	ข้อบังคับที่กำหนดความประพฤติแตกต่างกัน	๑๐๐
๓.๓.๒.๓	เป้าหมายแตกต่างกัน	๑๐๑
บทที่ ๔	สรุปและข้อเสนอแนะ	
๔.๑	สรุปผลการวิจัย	๑๐๔
๔.๒	ข้อเสนอแนะ	๑๐๗

บรรณานุกรม	๑๐๕
ภาคผนวก	๑๑๕
ประวัติผู้วิจัย	๑๒๔

สารบัญตาราง

เรื่อง	หน้า
ตารางที่ ๒.๑ ความรุนแรงในครอบครัว จากรายงานของหนังสือพิมพ์รายวัน ๕ ฉบับ ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๔๓-๒๕๔๕	๔๒
ตารางที่ ๒.๒ ตารางแสดงการสรุปเปรียบเทียบเพื่อแสดงให้เห็นถึงแนวคิดเกี่ยวกับ หลักพุทธธรรมและหลักกฎหมาย กรณีศึกษาพระราชบัญญัติคุ้มครอง ผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ. ศ. ๒๕๕๐	๖๒

สารบัญแผนภาพ

เรื่อง	หน้า
แผนภาพที่ ๒.๑ แผนภาพความหมายและทัศนะของนักปราชญ์ร่วมสมัยเกี่ยวกับหลักพุทธธรรม	๑๖
แผนภาพที่ ๒.๒ แผนภาพแสดงเป้าหมายของหลักพุทธธรรม	๒๕
แผนภาพที่ ๒.๓ แผนภาพแสดงเป้าหมายของกฎหมาย	๔๑
แผนภาพที่ ๒.๔ แสดงแผนภาพการนำพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรง ในครอบครัว พ.ศ. ๒๕๕๐ มาบังคับใช้	๕๕
แผนภาพที่ ๒.๕ ภาพแสดงสถิติผลจากการนำพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความ รุนแรงในครอบครัว	๖๑
แผนภาพที่ ๓.๑ แสดงแผนภาพเพื่อการวิเคราะห์กฎหมายมาตรา ๓ และมาตราอื่นที่ เกี่ยวข้อง	๗๐
แผนภาพที่ ๓.๒ แผนภาพสรุปกรอบการวิเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับพระราชบัญญัติคุ้มครอง ผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. ๒๕๕๐	๑๐๓

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

การใช้อักษรย่อ

อักษรย่อในสารนิพนธ์ฉบับนี้ ใช้อ้างอิงพระไตรปิฎก ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๐๐ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๓๕ อรรถกถาภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๓๕ อรรถกถาภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๓๕ ปกรณ์วิเสส อรรถกถาปกรณ์วิเสส ภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เรียงตามลำดับคัมภีร์ ดังนี้

ก. คำย่อคัมภีร์พระไตรปิฎก

พระวินัยปิฎก

วิ. มหา.	(บาลี)	=	วินัยปิฎก มหาวิภังค์	(ภาษาบาลี)
วิ. มหา.	(ไทย)	=	วินัยปิฎก มหาวิภังค์	(ภาษาไทย)

พระสุตตันตปิฎก

ที. ส.	(บาลี)	=	สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย สัตถกขุททกปาติ	(ภาษาบาลี)
ที. ส.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย สัตถกขุททก	(ภาษาไทย)
ที. ป.	(บาลี)	=	สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย ปาฏิกวรรค	(ภาษาบาลี)
ที. ป.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย ปาฏิกวรรค	(ภาษาไทย)
ม. ม.	(บาลี)	=	สุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย มูลปัณณาสกปาติ	(ภาษาบาลี)
ม. ม.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย มูลปัณณาสก	(ภาษาไทย)
ส. ส.	(บาลี)	=	สุตตันตปิฎก สักกนิกาย สกทกขุททกปาติ	(ภาษาบาลี)
ส. ส.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก สักกนิกาย สกทกขุททก	(ภาษาไทย)
ส. ส. พ.	(บาลี)	=	สุตตันตปิฎก สักกนิกาย สกทกขุททกปาติ	(ภาษาบาลี)
ส. ส. พ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก สักกนิกาย สกทกขุททก	(ภาษาไทย)
อ. จ. ก.	(บาลี)	=	สุตตันตปิฎก สักกนิกาย จกนิปาตปาติ	(ภาษาบาลี)
อ. จ. ก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก สักกนิกาย จกนิปาต	(ภาษาไทย)
อ. จ. ก. ก.	(บาลี)	=	สุตตันตปิฎก สักกนิกาย จกนิปาตปาติ	(ภาษาบาลี)
อ. จ. ก. ก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก สักกนิกาย จกนิปาต	(ภาษาไทย)
อ. จ. ก. ก.	(บาลี)	=	สุตตันตปิฎก สักกนิกาย จกนิปาตปาติ	(ภาษาบาลี)
อ. จ. ก. ก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก สักกนิกาย จกนิปาต	(ภาษาไทย)

บุ.ธ.	(บาลี)	=	สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ฌมมปาฬิ	(ภาษาบาลี)
บุ.ธ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ฌมมบท	(ภาษาไทย)
บุ.อิติ.	(บาลี)	=	สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อุทานปาฬิ	(ภาษาบาลี)
บุ.อิติ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อิติวุตตกะ	(ภาษาไทย)
บุ.สุ.	(บาลี)	=	สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย สุตตนิปาตปาฬิ	(ภาษาบาลี)
บุ.สุ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย สุตตนิบาต	(ภาษาไทย)
บุ.ชา. เอกก	(บาลี)	=	สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย เอกกนิปาต ชาดกปาฬิ	(ภาษาบาลี)
บุ.ชา. เอกก	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย เอกกนิบาต ชาดก	(ภาษาไทย)
บุ.ม.	(บาลี)	=	สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย มหานิทเทศปาฬิ	(ภาษาบาลี)
บุ.ม.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย มหานิเทศ	(ภาษาไทย)
บุ.จู.	(บาลี)	=	สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย จูฬนิเทศปาฬิ	(ภาษาบาลี)
บุ.จู.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย จูฬนิเทศ	(ภาษาไทย)
อภิธรรมปิฎก				
อภิ. วิ.	(บาลี)	=	อภิธมมปิฎก วิภังคปาฬิ	(ภาษาบาลี)
อภิ. วิ.	(ไทย)	=	อภิธรรมปิฎก วิภังค์	(ภาษาไทย)

ข. คำย่อเกี่ยวกับคัมภีร์อรรถกถา

อรรถกถาพระสุตตันตปิฎก				
ที.ม.อ.	(บาลี)	=	ทีฆนิกาย สุมังคลวิลาสินี มหาจุลลึงคกถา	(ภาษาบาลี)
ที.ม.อ.	(ไทย)	=	ทีฆนิกาย สุมังคลวิลาสินี มหาวรรคอรรถกถา	(ภาษาไทย)
บุ.ธ.อ.	(บาลี)	=	ขุททกนิกาย ฌมมปาฬอรรถกถา	(ภาษาบาลี)
บุ.ธ.อ.	(ไทย)	=	ขุททกนิกาย ฌมมบทอรรถกถา	(ภาษาไทย)
อรรถกถาอภิธรรมปิฎก				
อภิ.สง.อ.	(บาลี)	=	อภิธมมปิฎก ฌมมสังคณี อัญญาสาลินีอรรถกถา	(ภาษาบาลี)
อภิ.สง.อ.	(ไทย)	=	อภิธรรมปิฎก ธรรมสังคณี อัญญาสาลินีอรรถกถา	(ภาษาไทย)

การใช้หมายเลขย่อ

การใช้สัญลักษณ์ย่อในพระไตรปิฎก จะแจ้ง เล่ม/ข้อ/หน้า หลังคำย่อตามลำดับ เช่น
 ที.สี.(บาลี) ๕/๓/๓๖ หมายถึง สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค พระไตรปิฎกภาษาบาลี เล่มที่ ๕
 ข้อที่ ๓ หน้า ๓๖, ที.สี.(ไทย) ๕/๓/๕๐ หมายถึง สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค พระไตรปิฎก
 ภาษาไทย เล่มที่ ๕ ข้อที่ ๓ หน้า ๕๐

การใช้สัญลักษณ์ย่อในอรรถกถา จะแจ้ง เล่ม/(ข้อ)/หน้า หลังคำย่อตามลำดับ เช่น
 พุ.ธ.อ.(บาลี) ๒/๑๓ หมายถึง พุทธทศนิกาย รมุขปทอฎฐกถา ฉบับอรรถกถาภาษาบาลี เล่มที่ ๒
 หน้า ๑๓